

Marian Kwiatkowski
TAURON Wytwarzanie, Jaworzno

ELEKTROWNIA SIERSZA WODNA (1913-1962)

SIERSZA WODNA POWER PLANT (1913-1962)

Streszczenie: Elektrownia ciepła Siersza Wodna uruchomiona w 1913 roku była pierwszą elektrownią okręgową Galicji. Jej głównym zadaniem była produkcja energii elektrycznej i zasilanie nią chętnych odbiorców. To właśnie różniło ją od elektrowni przyzakładowych, dla których głównym celem było zasilanie macierzystego zakładu, a dopiero później, w miarę posiadanych mocy, zasilanie innych odbiorców. Zbudowana przy udziale kapitału polskiego i austriackiego, została motorem rozwoju zachodniej Małopolski. Jej usytuowanie w bezpośrednim sąsiedztwie kopalni węgla „*Galicyskich Akcyjnych Zakładów Górniczych w Sierszy*” pozwalało na spalanie miałów i mułów, na które kopalnia nie miała zbytu. Jej początkowa moc wynosiła 2 x 2,5 MW i przez lata w miarę uzyskiwania uprawnień rządowych, zwiększania terenu elektryfikowanego, wzrosła do 22,5 MW. Z początkiem lat 20. ubiegłego wieku została zakupiona przez koncern „*Siła i Światło*”. W ramach tej spółki miała być jedną z elektrowni tworzących Krakowski Okręg Elektryfikacyjny. Wybuch II wojny światowej pokrzyżował te plany. Po odzyskaniu niepodległości aktywnie uczestniczyła w elektryfikacji województwa krakowskiego. Zużycie wojenne i stan techniczny nie pozwolił jej na dłuższą pracę. Wyłączona została w 1962 roku. Na jej terenie funkcjonuje obecnie zakład energetyczny. Kadra elektrowni przeszła do budowanej wówczas Elektrowni Siersza. Elektrownia Siersza Wodna wniosła olbrzymi wkład w elektryfikację Małopolski Zachodniej i w utworzenie kadry energetyków tego regionu.

Abstract: Thermal power plant Siersza Wodna, put into operation in 1913, was the first district power plant in Galicia. Its main task was generation of electrical energy and its distribution to end clients. That feature differentiated Siersza Wodna from other company power plants the main task of which was to generate electricity for the company; distribution to external users was a secondary task. The plant was financed from Polish and Austrian resources and soon became the drive for the growth of western Lesser Poland. Its location, close to Galicia Mining company in Siersza, enabled combustion of coal dust and sludge which were difficult to sell. The plant's initial capacity amounted to 2 x 2.5 MW. Later the capacity increased to 22.5 MW as the plant obtained more government permits and the electrification of the area advanced. At the beginning of 1920s, the plant was purchased by Siła i Światło (Power and Light Company). As part of the company, Siersza Wodna, among other power plants, was to constitute Krakow Electrification District. The outbreak of WWII thwarted these plans. After the war the company took active part in electrification of Krakow voivodship, nonetheless the wear and tear as well as the war damage prevented longer operation of the plant. It was shut down in 1962. An energy utility operates on the premises of former Siersza Wodna. Employess commenced work in the newly-constructed Siersza Power Plant. Siersza Wodna Power Plant significantly contributed to the electrification of western Little Poland as well as education of a large number of power engineers in the region.

Słowa kluczowe: *Siersza, Historia elektrowni, Elektrownia ciepła, Elektrownia okręgowa*

Keywords: *Siersza, History of power plant, Thermal power plant, District power plant*

1. Początki elektrowni

Kraków rozwijał się, potrzebował coraz więcej energii elektrycznej. W 1911 r. powstała koncepcja zaniechania rozbudowy krakowskiej Elektrowni Miejskiej i zasilania miasta z zewnątrz. Drugi wiceprezydent miasta inż. architekt i budowniczy Józef Saare przedstawił sprawę zasilania Krakowa z planowanej elektrowni w Sierszy. Uzasadnieniem był zysk. Ówczesny prezydent miasta dr Juliusz Leo również popierał zasilanie Krakowa z elektrowni w Sierszy. Niestety Rada Miejska stwierdziła, że nie będzie to korzystne dla roz-

woju miasta. Projekt upadł. Doprowadziło to do konfliktu z dyrektorem elektrowni krakowskiej inż. Kazimierzem Gayczakiem. W końcu zrezygnował on z dyrektorskiego stanowiska. Projekt budowy elektrowni okręgowej spotkał się z zainteresowaniem wiedeńskiej spółki *Verreinigte Elektrizitäts Aktien-Gesellschaft*. Swoją kapitał postanowił wyłożyć również Bank Przemysłowy we Lwowie. Inwestorzy zlecieli Gayczakowi wykonanie projektu elektrowni okręgowej w Sierszy Wodnej o mocy 5000 kW, objęcie kierownictwa budowy i eksploatacji.

Projekt był tak wykonany, aby w przyszłości można było łatwo rozbudować budynki maszynowni i kotłowni.

Zgodnie ze statutem, elektrownia w Sierszy Wodnej była pierwszą jaką budowało i miało eksploatować nowopowstałe *Towarzystwo Akcyjne Zachodnio-Galicyskich Elektrowni Okręgowych*. Stąd też wynikała jej nazwa: „*Pierwsza Galicyjska Elektrownia Okręgowa Siersza*” (*Erste Galizische Überlandzentrale Siersza*).

Rozwój elektroenergetyki wiązał się ściśle z rozwojem przemysłu. Takie warunki były spełnione w Sierszy. W pobliżu znajdowały się kopalnie węgla kamiennego, kamieniołomy, huta cynku, kopalnie galmanu, cementownia, cegielnia, browar oraz miasta: Trzebinia, Chrzanów, Libiąż, Krzeszowice.

Węgiel kamienny wydobywany przez kopalnie w Sierszy i w okolicy miał stosunkowo niską kaloryczność, a przy jego wydobyciu powstawały duże ilości palnego miazgu i mułów, trudnych do sprzedaży przez górnictwo. Założycielom elektrowni okręgowej w Sierszy Wodnej przyświecała gospodarska myśl wykorzystania do produkcji energii elektrycznej marnujących się zapasów miazgu węglowego o niskiej kaloryczności, dlatego tanich, zalegających w pobliżu szybu „*Artur*” w Sierszy.

2. Budowa Elektrowni Siersza Wodna

Elektrownię zbudowano we wsi Wodna naprzeciwko stacji kolejowej Siersza Wodna, w bezpośrednim pobliżu szybu „*Artur*” kopalni *Galicyjskich Akcyjnych Zakładów Górniczych* w Sierszy.

Rys. 1. Widok elektrowni w latach 30 XX wieku.

Od początku planowano wytwarzanie prądu trójfazowego. Wytwarzać go miały dwa generatory „*Brown Boveri*”, każdy o mocy 2500 kW, napięciu 5 kV i częstotliwości 50 Hz. Sprzęgnięte były one z turbinami parowymi systemu „*Erste Brünnner*” (ciśnienie pary 13

atn, temperatura 320°C o 3000 obr/min). W rozdzielni zastosowano dwa równoległe systemy szyn zbiorczych. Z szyn zbiorczych 5 kV wyprowadzano energię elektryczną kablami podziemnymi lub siecią napowietrzną. Do szyn zbiorczych planowano również w przyszłości wykonanie podłączenia transformatorów podwyższających napięcie (najpierw do napięcia 38 kV, w późniejszych latach do 22 kV, a potem 30 kV).

W kotłowni zabudowano trzy kotły wodnorurkowe systemu „*Garbe*”. Każdy o powierzchni ogrzewalnej 350 m², wytwarzający parę o ciśnieniu 15 atn i temperaturze 350°C. Każdy wyposażony był w przegrzewacz pary (350°C) o powierzchni ogrzewalnej 140 m² i w podgrzewacz wody o powierzchni ogrzewalnej 192 m². Wodę do zasilania kotłów jak i do układu chłodzącego doprowadzona została z szybu „*Artur*”. Podwójna chłodnia kominowa wykonana była z drewna jodłowego.

3. Uruchomienie elektrowni i I wojna światowa

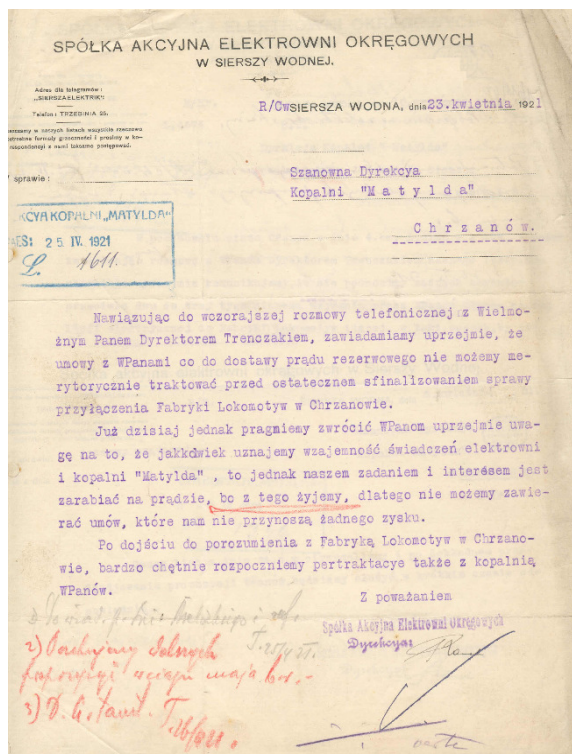
W kwietniu 1913 Cesarsko Królewskie Namiestnictwo we Lwowie zatwierdza statut *Towarzystwa Akcyjnego*. W lipcu tego roku pojawiły się pierwsze przychody za energię elektryczną. Są to rozliczenia z *Towarzystwem Akcyjnym Fabryki Cementu w Sierszy „Górka”* i *Galicyjskimi Akcyjnymi Zakładami Górniczymi w Sierszy*. W sierpniu 1914 r. wybuchła I wojna światowa. Rozwój elektrowni został gwałtownie zatrzymany. Uruchomiano tylko lokalne sieci w Chrzanowie i Trzebini, Krzeszowicach i Tenczynku.

4. Dwudziestolecie międzywojenne

Po zakończeniu wojny, w 1918 r. *Towarzystwo Akcyjne* przystąpiło do realizacji zadań statutowych i rozpoczęło budowę elektrowni okręgowej w Borysławiu dla zaopatrywania zagłębia naftowego w energię elektryczną. Moc przyłączonych wówczas odbiorców wynosiła 2392 kW. W roku 1919 zmieniono nazwę firmy na „*Towarzystwo Akcyjne Elektrowni Okręgowych*”. Zakład w Borysławiu nie przyniósł zysków, a to za przyczyną wzrostu cen gazu ziemnego napędzającego silniki gazowe tej elektrowni. Wobec poważnego wzrostu zapotrzebowania na energię w Zagłębiu Chrzanowskim, zarząd spółki podjął decyzję o skierowaniu środków finansowych na ukończenie powiększania elektrowni w Sierszy. Tym

samym postanowiono zrezygnować z rozbudowy i sprzedać wszystkie aktywa elektrowni w Boryslawiu.

W roku 1921 głównym akcjonariuszem „Towarzystwa Akcyjnego Elektrowni Okręgowych” została polska spółka akcyjna „Sila i Światło” z Warszawy. W kolejnym 1922 r. powiększono dwukrotnie moc produkcyjną elektrowni. Jesienią tego roku uruchomiono turbozespół o mocy 5 MW (turbina „Erste Brünnner” firmy Pierwsza Berneńska Fabryka Turbin Parowych, koło Curtisa w połączeniu z wielostopniową turbiną reakcyjną, o ciśnieniu 13 atn, temperaturze 320°C oraz 3000 obr/min, zaopatrzona we własną kondensację powierzchniową, generator „Brown Boveri & Co” Mannheim, o napięciu 5,5 kV), drugą chłodnię bliźniaczą, czwarty kotł o powierzchni ogrzewalnej 400 m². Dokonano przyłączenia wielu nowych odbiorców. Moc przyłączonych odbiorników wyniosła 4300 kW. Ilość odbiorców licznikowych wyniosła 560, ryczałtowych 2200. Dalszy wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną spowodował zamówienie nowego zespołu turbino- i kotłowy.

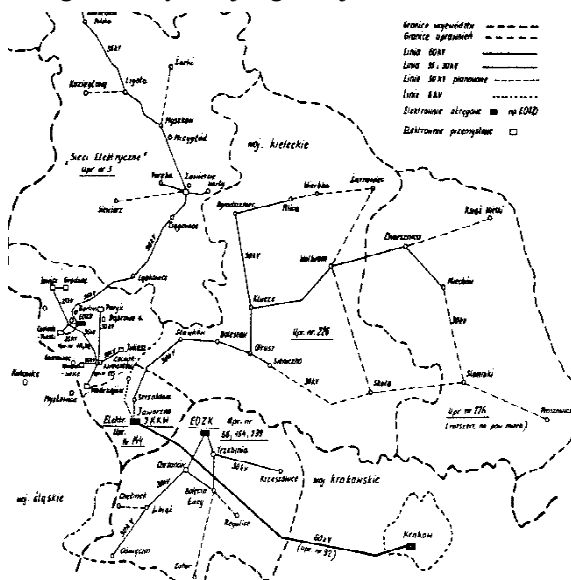

Rys. 2. Korespondencja elektrowni

W 1925 r. kolejny raz zmieniono nazwę spółki na „Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Krakowskim, Spółka Akcyjna”. Dalsza elektryfikacja możliwa była dzięki przyznaniu 23 stycznia 1928 r. elektrowni uprawnienia rządowego nr

56 (o przyznanie którego spółka wystąpiła jeszcze w 1924 roku!). Dawało ono prawo wytwarzania, przetwarzania, przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej w celu zawodowego jej zbytu w gminach ówczesnego powiatu chrzanowskiego oraz gminach powiatu oświęcimskiego województwa krakowskiego. W tym też czasie trwał montaż czwartego turbozespołu o mocy 12,5 MW (turbina parowa firmy *The English Electric Company*, systemu „Impuls”, kondensacyjna, generator „Brown Boveri & Co”, SSW Berlin, o napięciu 5,5 kV i 3000 obr/min) i siódmego kotła. W sieci podłączonych było 60 transformatorów o łącznej mocy 11 651 kVA. We wrześniu 1929 roku Spółka uzyskała od władz śląskich prawo zelektryfikowania gmin powiatu pszczyńskiego. Produkcja w tym roku wzrosła o 7 %. Największy przyrost procentowy zaznaczył się wśród drobnych odbiorców. W 1930 r. rozpoczął się ogólnoswiatowy kryzys. Odbiło się to na przemyśle pracującym na terenie działania spółki. Niektóre z zakładów zmuszone były zatrzymać swoją produkcję na dłuższy czas. Mimo wzrostu mocy elektrowni do 22,5 MW, sprzedaż energii dla przemysłu znacząco spadła. Wzrosła natomiast sprzedaż energii dla oświetlenia drobnych warsztatów rękodzielniczych i gospodarstw domowych. W kolejnym 1931 roku wielkiego ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego szereg fabryk ograniczyło i tak już niezwykle niską produkcję. Zbyt energii na cele przemysłowe zmniejszył się o 11%. Wzrosła natomiast sprzedaż energii do oświetlenia mieszkań i innych potrzeb w gospodarstwach domowych. W dniu 30 czerwca 1931 r. (po trzech latach starań), przyznane zostało elektrowni dodatkowe uprawnienie rządowe nr 154. Obejmowało ono gminy w powiecie chrzanowskim oraz gminę Dwory w powiecie oświęcimskim nadawało wyłączne prawo przesyłania, przetwarzania i rozdzielania energii elektrycznej. W grudniu 1931 roku Elektrownia Siersza Wodna została przyjęta do Stowarzyszenia Elektryków Polskich jako członek zbiorowy. Elektrownia zmuszona była udzielać na czas kryzysu wyjątkowych upustów od taryf, aby umożliwić dalszą pracę i przetrwanie kryzysu swoim odbiorcom. Dlatego spółka zanotowała zmniejszenie obrotów pieniężnych przy podobnym poziomie ilości sprzedanej energii. W 1934 roku ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy dobiegł końca. Ogólna sprzedaż energii wzrosła o 19 %. Elektrowni przyznano kolejne

uprawnienie rządowe nr 239. Nadawało ono prawo przesyłania, przetwarzania i rozdzielania energii elektrycznej na obszarze gminy Podolsze i miasta Zator w powiecie wadowickim. Ilość zasilanych gmin wzrosła do 37. W 1935 roku rozpoczęto przebudowę linii i stacji rozdzielczych z napięcia 22 kV na typowe 30 kV, stosowane w elektroenergetyce ogólnopolskiej. W roku 1935 roku podjęte zostały prace organizacyjne nad elektryfikacją Krakowskiego Okręgu Elektryfikacyjnego. Do nowego przedsiębiorstwa miały należeć: koncern „Sila i Światło”, Elektrownia Okręgowa Siersza Wodna, Jaworznickie Komunalne Kopalnie Węgla, Państwowe Kopalnie „Brzeszcze” i Gmina Miasta Krakowa. Prace przerwał wybuch wojny. Powiat chrzanowski należał w województwie krakowskim do silnie uprzemysłowionych i produkował w 22% energii elektrycznej tego województwa.

Rys. 3. Obszar zasilania w 1938 roku

Elektrownia od 1930 roku prowadziła również kredytowaną sprzedaż elektrycznych domowych dla ludności. Po 8 latach akcji kredytowej sprzedano 8 622 sztuk elektrycznych urządzeń gospodarstwa domowego o mocy całkowitej 4 293 kW, w tym 4 017 sztuk żelazek o mocy całkowitej 1 617 kW (a że były to największe odbiorniki energii kupowane przez ludność, stąd ich dokładna statystyka). Do sieci elektrycznej przyłączonych było 12 226 sztuk urządzeń o mocy 17 073 kW. Długość sieci wysokiego napięcia wynosiła 96 km dla napięć 22 i 30 kV i 87 km dla napięcia 5 kV. Sieć niskiego napięcia 380/220 V miała długość 157 km. W Elektrowni łączna powierzchnia

ogrzewalna 7 kotłów wynosiła 2875 m² przy łącznej wydajności 90,5 t/godz. Materiał opałowy kotłów stanowił miał i szlam węglowy z szybu „Artur” *Sierszańskich Zakładów Górniczych* o niewielkiej wartości opałowej około 3,8 kcal/kg.

5. Okres okupacji

II wojna światowa wybuchła 1 września 1939 roku. Wraz z zajęciem Sierszy przez wojsko niemieckie ruch elektrowni został wstrzymany 4 września 1939 r. Po sprawdzeniu przez *Wehrmacht* osób odpowiedzialnych za pracę elektrowni w dniu 6 września została ona uruchomiona. Przejęte przez Niemców polskie zakłady zostały przez nich w części przestawione na produkcję wojskową. Odczuła to również elektrownia. Tak dużego zapotrzebowania na energię elektryczną elektrownia jeszcze nie przeżyła. Odbywało się to kosztem urządzeń, brakiem remontów, eksploatacją bez koniecznych przeglądów.

W 1942 roku Niemcy utworzyli spółkę elektroenergetyczną: „*Energieversorgung Oberschlesien Aktiengesellschaft*” (EVO). W jej skład weszły m.in.:

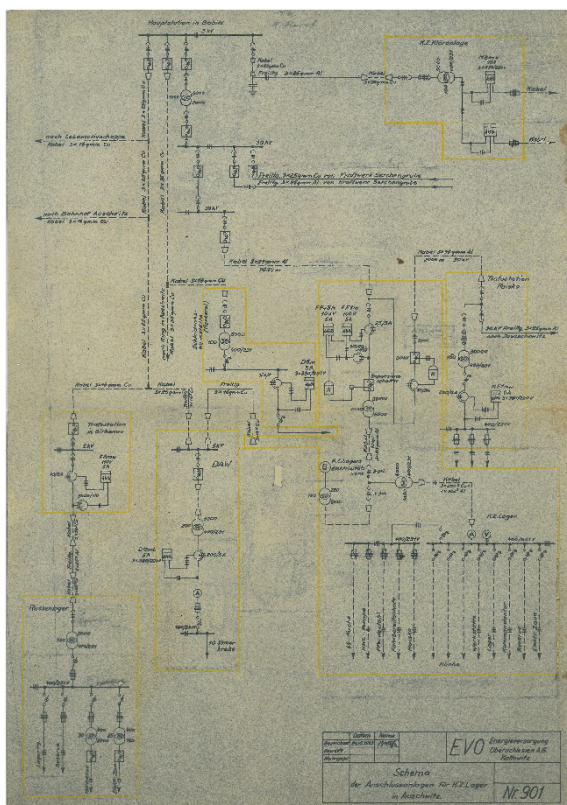
- Śląskie Zakłady Elektryczne w Katowicach,
- Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Dąbrowskim w Będzinie Małobądziu,
- Sieci Elektryczne w Będzinie,
- Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Krakowskim w Sierszy Wodnej,
- Jaworznickie Komunalne Kopalnie Węgla.

Elektrownie polskiego zagłębia węglowego zyskały na znaczeniu na przełomie 1942/1943 roku. Spowodowane to było nalotami alianckimi na elektrownie na zachodnich terenach III Rzeszy. Przystąpiono do łączenia i rozszerzania sieci elektroenergetycznych. Sieć przesyłową Elektrowni Siersza Wodna połączono z sieciami innych elektrowni.

Wiosną 1941 roku została utworzona na terenie Sierszy jednostka organizacyjna Armii Krajowej (AK). Armia Krajowa świadomie zrezygnowała z dywersji i zamachów na urządzenia elektrowni. Były one dobrze strzeżone przez okupanta, a ponadto działania takie pociągnęłyby znaczne ofiary w ludziach, pracownikach elektrowni i ich rodzinach w ramach zemsty okupanta. Grupy partyzanckie skupiły się na niszczeniu linii przesyłowych wysokiego napięcia w terenie. Zarzucano na przewody elektroenergetyczne stalowe linki, powodując zwarcia linii. Innym sposobem było wysadzanie słupów

stalowych. Jednak do tego potrzeba było trudnodostępnych materiałów wybuchowych. Prościej sposobem było przecinanie drewnianych słupów.

Niemcy zorganizowali warty do ochrony słupów, angażując do tego okolicznych mieszkańców. Utrudniło to oddziałom partyzanckim dywersję, bo za złe pełnienie warty polskim wartownikom groził obóz koncentracyjny. Bardziej newralgiczne słupy linii elektroenergetycznej okupanci zabezpieczyli zasiekami z drutu kolczastego i minami.

Rys. 4. Schemat zasilania KL Auschwitz.

Pracownicy Elektrowni Siersza Wodna mieli do wykonania inne odpowiedzialne zadania. Elektrownia na mocy przedwojennych uprawnień rządowych zaopatrywała Oświęcim w energię elektryczną. Tak też było po utworzeniu przez Niemców obozu koncentracyjnego KL Auschwitz. Pracownicy elektrowni Siersza Wodna byli odpowiedzialni za doprowadzenie prądu do obozu jak również za utrzymanie ciągłości tego zasilania. Ze strony obozu za wykonywane roboty elektryczne na jego terenie odpowiadał więzień elektryk obeznany ze wszystkimi obozowymi urządzeniami elektrycznymi. Pracownicy elektrowni na teren KL Auschwitz przyjeżdżali nieraz kilka razy w tygodniu samochodem

służbowym. Był to półciężarówka niemieckiej firmy „Borgward” posiadająca urządzenia i aparaturę pomiarową. W tym samochodzie, w specjalnie przygotowanych schowkach, pracownicy elektrowni przemycali do obozu lekarstwa, żywność, papierosy. A że jeździli często nie byli przez strażników obozowych zbyt szczegółowo sprawdzani.

Inną pomocą jaką udzielali pracownicy Elektrowni Siersza Wodna był przerzut przez granicę Rzeszy i Generalnej Guberni osób ściganych przez gestapo oraz jeńców alianckich. Działalność ta nie uszła uwadze gestapo. Niemcy wpadli na trop wydawanych nielegalnie legitymacji pracowniczych tzw. Arbeitsausweis. Kilku pracowników elektrowni przypłaciło to życiem. Organizacji AK udało się uratować elektrownię przed wysadzeniem przez wycofujących się Niemców, otrzymali oni od okupacyjnego dyrektora elektrowni przygotowany przez wojsko plan zniszczenia elektrowni. Udało się utrzymać elektrownię w ruchu, ratując okoliczne kopalnie przed zalaniem.

6. Okres powojenny

W dniu 24 stycznia 1945 r. Siersza została uwolniona spod okupacji niemieckiej przez oddziały Armii Czerwonej.

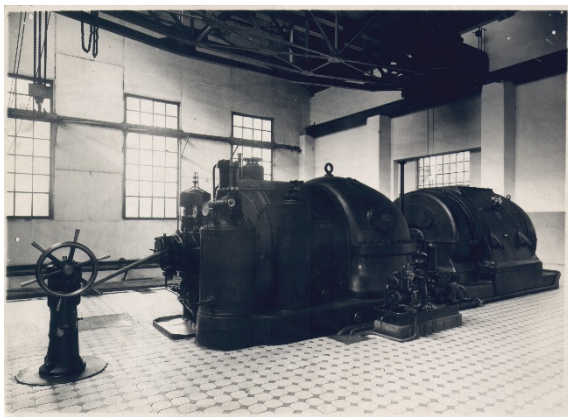
Elektrownia nie została prawie wcale dotknięta bezpośrednimi działaniami wojennymi. Jednak urządzenia elektroenergetyczne na skutek forsownego, bezwzględного użycia i braku należytego utrzymania technicznego znajdowały się w złym stanie, oszacowano zużycie urządzeń na ok. 70 %.

W przeciwieństwie do elektrowni – sieci i stacje transformatorowe doprowadzające energię elektryczną do abonentów ucierpiały najwięcej na skutek bezpośrednich działań wojennych. Uszkodzenia były bardzo znaczne tak, że na liniach wysokiego napięcia nie było prawie ani jednego odcinka nieuszkodzonego. Przewody sieci napowietrznych zostały w dużym procencie pozrywane przez odłamki pocisków. W ramach „Kupferaktion” wymieniono szereg miedzianych przewodów linii na żelazne. Na skutek rabunkowej gospodarki okupanta, zaniechań konserwacji, wartość sieci elektroenergetycznych i urządzeń elektrowni uległa znacznemu obniżeniu, tak pod względem majątkowym jak i technicznym.

Stan sieci elektroenergetycznych na dzień 20 stycznia 1945 roku był następujący: napięcie 30

kV – ok. 274 km, napięcie 5 kV – ok. 140 km, sieci lokalne – ok. 250 km w większości nie pracujących, zniszczonych. Ze 146 podstacji transformatorowych zostało uszkodzonych 5. Z transformatorów uszkodzonych było 14 sztuk. Z Elektrowni Siersza Wodna zostały wywiezione przez Niemców części największej turbiny o mocy 12,5 MW.

Najważniejszym zadaniem postawionym przed elektroenergetykami była szybka odbudowa mocy elektrowni i ponowna elektryfikacja podległego terenu. Lata czterdzieste to prace związane z elektryfikacją terenu, ponowną elektryfikacją oraz rozbudową sieci lokalnych. Elektrownia Siersza Wodna zasilala miejscowości powiatów: Chrzanów, Kraków, Pszczyna, Biała, Wadowice, Żywiec, Nowy Targ, Zakopane.

Rys. 5. Turbozespół EEC 12,5 MW

Przeprowadzona prognoza wytwarzania energii (uwzględniająca stan techniczny urządzeń) oraz zapotrzebowanie na energię w odbudowującym się zasilanym rejonie, wskazała konieczność rozbudowy elektrowni o 2 jednostki o wspólnej mocy 20 – 25 MW lub rozbudowę sieci elektroenergetycznych wysokiego napięcia umożliwiającą przesył energii z elektrowni śląskich. W Centralnym Zarządzie Energetyki w Warszawie panowało negatywne przekonanie co do dalszej rozbudowy elektrowni. Powodem była opinia, że węgla spalanego w elektrowni z szybu „Artur” wystarczy najdłużej na 10 lat. Po wyjaśnieniu sprawy przez dyrekcję elektrowni, otrzymano dalej negatywną odpowiedź w sprawie jej rozbudowy, z powodu braku kredytów. Urządzenia wytwórcze elektrowni po rabunkowej wojennej eksploatacji były w coraz gorszym stanie. Ich niewielka sprawność (ok. 14%) zostawiała wiele do życzenia. Mimo tego, czas pracy turbiny nr 1 pod koniec 1947 roku wynosił 270 515 godzin. Brakowało części za-

miennych do maszyn i urządzeń. Stopniowo obniżała się moc dyspozycyjna elektrowni. W roku 1954 zakład został podzielony na Elektrownię (Wytwórnia), Rejon Sieci Elektroenergetycznych i Energozbyt. W ostatnim okresie eksploatacji pracowały tylko dwa kotły, bez wtórnego przegrzewu oraz jedna turbina o mocy 5 MW.

W dniu 31 grudnia 1957 roku Minister Górnictwa i Energetyki zarządzeniem nr 161 utworzył przedsiębiorstwo pod nazwą „Elektrownia Siersza II w budowie”. Teren budowy zlokalizowany został pomiędzy wioskami: Gaj i Czyżówka, około 3 km na północ od Elektrowni Siersza Wodna.

W dniu 18 kwietnia 1962 roku zakończono eksploatację Elektrowni Siersza Wodna.

W dniu 30 czerwca 1962 roku nastąpiło przekazanie do eksploatacji bloku nr 1 nowej Elektrowni Siersza II.

Elektrownia Siersza Wodna zakończyła pracę. Była kuźnią kadry energetycznej nie tylko trzebińskich elektroenergetyków. To dzięki niej rozwinął się przemysł małopolski zachodniej i południowo-zachodniej. Dalsze tradycje wytwarzania energii elektrycznej przejęła kolejna trzebińska elektrownia, początkowo nazwana Siersza II. Obecnie wchodzi ona w skład Tauron Wytwarzanie S.A. – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini. W budynkach po byłej Elektrowni Siersza Wodna funkcjonuje oddział Tauron Dystrybucja S.A.

7. Dyrektorzy naczelni Elektrowni Siersza Wodna

Poniżej przedstawiono sylwetki kolejnych dyrektorów naczelnych Elektrowni Siersza Wodna:

- **Kazimierz Gayczak** w latach 1911 – 1913 dyrektor elektrowni Siersza Wodna. Budowniczy elektrowni miejskiej w Dreźnie, w Petersburgu oraz dyrektor, projektant i budowniczy elektrowni miejskiej w Krakowie, elektrowni okręgowej w Sierszy Wodnej i Sosnowcu, dyrektor techniczny spółki „Siła i Światło” w Warszawie. Współzałożyciel i prezes Związku Elektrowni Polskich. Członek Komisji Statutowej SEP.
- **Kazimierz Straszewski** w latach 1914 – 1920 dyrektor elektrowni Siersza Wodna. Kierownik oddziału firmy Siemens w Krakowie. Dyrektor elektrowni okręgowych Siersza Wodna i Pruszków. Dyrektor naczelny Centralnego Za-

rządu Energetyki. Współzałożyciel, członek Zarządu Głównego i Prezes SEP.

- **Zdzisław Jan Rauch** w latach 1920 – 1939 dyrektor elektrowni Siersza Wodna. Członek rady Związku Elektrowni Polskich, Spółdzielni „Polskie Elektrownie” oraz SEP.

- **Michał Pasierbiewicz** w latach 1945 – 1948 dyrektor elektrowni Siersza Wodna. W okresie okupacji dowódca grupy AK „Prawica” w Obwodzie Chrzanowskim. Po ujawnieniu swojej działalności konspiracyjnej inwigilowany przez UB. Po jednym z licznych przesłuchań zmarł w wyniku zawału serca. Członek SEP.

- **Emil Sikora** w latach 1948 - 1951 i od 1960 do wyłączenia dyrektor elektrowni Siersza Wodna.

- **Stefan Zając** w latach 1951 – 1952 dyrektor elektrowni Siersza Wodna.

- **Stefan Kurek** w latach 1952 – 1952 dyrektor elektrowni Siersza Wodna. Dyrektor elektrowni Jaworzno, Skawina, Siersza II, Zespołu Elektrociepłowni Kraków.

- **Zbigniew Świeca** w latach 1953 – 1960 dyrektor elektrowni Siersza Wodna. Pracownik elektrowni Otmuchów, Jaworzno II, Siersza II, dyrektor Elektrowni Adamów.

8. Ludzie nauki związani z Elektrownią

Już od chwili powstania Elektrownia Siersza Wodna należała do czołówki polskich elektrowni. Była jedną z pierwszych elektrowni okręgowych i jedną z największych (w tamtych latach). Dlatego też w naturalny sposób stała się kuźnią kadry energetyków polskich. Poniżej przedstawiono sylwetki niektórych ludzi nauki związanych z elektrownią:

- **Antoni Schimitzek** – profesor Akademii Górniczej w Krakowie, kierownik Katedry Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych.

- **Adolf Jan Morawski** - profesor nadzwyczajny Politechniki Warszawskiej. Wziął udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Internowany przez Armię Czerwoną zamordowany w Katyniu.

- **Jan Barzyński** - rektor Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Krakowie. Następnie na Akademii Górniczo Hutniczej (AGH) prorektor ds. studiów wieczorowych i zaoczných. Na Wy-

dziale Elektryfikacji Górnictwa i Hutnictwa AGH prodziekan i dziekan.

- **Józef Żydanowicz** - profesor Politechniki Warszawskiej.

- **Bogusław Tittenbrun** – docent, dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Szczecińskiej.

- **Marian Osiński** - profesor, dziekan Wydziału Architektury i Urbanistyki Politechniki Gdańskiej.

Rys. 6. Akcja Elektrowni Siersza Wodna z 1935r o nominalne 100 zł.

9. Zakończenie

Wszelkie dane historyczne dotyczące rozwoju oraz funkcjonowania Elektrowni Siersza Wodna oraz parametry techniczne maszyn, urządzeń oraz sieci elektroenergetycznych zostały podane na podstawie pracy [1].

10. Literatura

[1]. Kwiatkowski M.; "Elektrownia Siersza Wodna", Wyd. Tauron Wytwarzanie S.A., Katowice 2014., stron. 172.

Autor

Marian Kwiatkowski
marian.kwiatkowski@tauron-wytwarzanie.pl